

การบูรณาการวิศวกรสังคมสำหรับการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทยสู่ความยั่งยืน The Integration of Social Engineers for the Sustainability of Rural Tourism in Thailand

Received: June 29, 2021

Revised: December 08, 2021

Accepted: December 09, 2021

เกสสิณี ตริพงษ์พันธุ์¹

Kessinee Tripongpun

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแนวคิดเรื่องวิศวกรสังคมมาบูรณาการร่วมกับการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทย เพื่อสร้างความยั่งยืนของการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทย โดยการท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นการเรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงองค์ความรู้ท้องถิ่น ทั้งนี้ การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ในเวลาเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ดังนั้น วิศวกรสังคมจะช่วยดึงศักยภาพชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยว และบูรณาการทักษะเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ยกกระดับองค์ความรู้ในชุมชนให้สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ในระยะยาว ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่

คำสำคัญ: วิศวกรสังคม การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท ความยั่งยืน

ABSTRACT

In this article, the researcher integrates the concept of social engineers with rural tourism in Thailand to ensure its sustainability. Rural tourism focuses on learning and studying the lifeways of residents in communities as well as local wisdom. Rural tourism can generate income to communities. However, it has negative impact on society, the environment, and culture. Therefore, social engineers will help bring out community potential to support tourism and integrate skills to solve problems arising from tourism. They also enhance the knowledge in communities to be able

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว วิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Lecturer, International School of Tourism, Suratthani Rajabhat University; Email: Tripongpun@gmail.com

to manage tourism in the long term, coordinate with other agencies related to tourism, create innovation to solve problems in communities, and foster sustainability in solving spatial problems.

Keywords: Social Engineering, Rural Tourism, Sustainability

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการเติบโตอยู่ตลอดเวลา และมีส่วนสำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั่วโลก ซึ่งมีการเติบโตถึงร้อยละ 4 ต่อปี ถือว่ามีการเติบโตมากกว่าภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ (Lenzen, Sun, Ting, Geschke, & Malik, 2018) การท่องเที่ยวส่งผลต่อภาคธุรกิจ และการจ้างงาน (Robinson, Martins, Solnet, & Baum, 2019) สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเทศไทย การท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในรายได้หลักของประเทศที่สร้างความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก (นุชประวีณ์ ลิขิตศรีธัญ, 2562) อย่างไรก็ตามช่วงที่ผ่านมาพื้นที่ชนบทในหลายประเทศกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากหลายทศวรรษที่ผ่านมาต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจถดถอย ประชากรในวัยผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น เยาวชนที่มีการศึกษาสูงย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ในเมืองและการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาด้านความแออัดของคนในชุมชน ปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้น และปัญหาทางการเมืองที่สร้างความกดดันให้แก่เกษตรกรที่ยังทำการเกษตรแบบดั้งเดิม (สุพรรณิการ์ ศุภทรัพย์, จุฑาทิพย์ เฉลิมผล, รุจ ศิริสัตย์ลักษณ์, และบุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล, 2562) ดังนั้น พื้นที่ชนบทจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้้นำการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทเข้ามาในท้องถิ่น เพื่อเป็นทางเลือกในการสร้างรายได้ ทั้งยังเป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และสังคม (Liu, Dou, Li, & Cai, 2020) จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทมีบทบาทมากขึ้นในสังคม ซึ่งเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น ในขณะที่แนวโน้มการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเติบโตในทิศทางบวก นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจกับการเดินทางไปสัมผัสความจริงแท้ของธรรมชาติ นิยมประเพณีดั้งเดิมในท้องถิ่นต่าง ๆ ในไทยเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวจึงไม่มีการกระจายตัวสู่ชุมชน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นหลายพื้นที่ โดยการตั้งรับการเข้าถึงของนักท่องเที่ยว ด้วยการนำการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต ขณะเดียวกันภาครัฐให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากการประกาศให้การท่องเที่ยววิถีไทยเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางที่ยั่งยืน

ในอดีตรูปแบบของการท่องเที่ยว ธุรกิจ และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมักจะทำ การตลาดเพื่อขายสินค้าเฉพาะอย่าง เช่น โรงแรม และกิจกรรมนำเที่ยว โดยไม่ได้คำนึงถึงการนำเสนอคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสินค้าเหล่านั้น ดังนั้น ผู้ประกอบการท่องเที่ยวใน

ปัจจุบัน ควรดำเนินการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการนำเสนอความสวยงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว วิถีชีวิตของท้องถิ่น รวมทั้งเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่น่าสนใจของชุมชนแต่ละแห่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (พิจาริณี โฉ่ชัยยะกุล, 2564) มุมมองด้านการตลาดผู้ประกอบการควรนำเสนอเอกลักษณ์ และวิถีชีวิตที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ดึงเอาเสน่ห์จากความสวยงามตามธรรมชาติ ความเป็นมิตรของเจ้าของบ้าน วัฒนธรรม หรือธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละท้องถิ่นที่แปลกตาค้นหา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัส และรับรู้ได้ถึงเอกลักษณ์ความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ความพึงพอใจในคุณค่าของเอกลักษณ์ในท้องถิ่น จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ พร้อมทั้งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาท่องเที่ยวซ้ำได้เป็นอย่างดี (สฤณี อาชวานันทกุล, 2560)

ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งจากมุมมองทางทฤษฎี และปฏิบัติ (Smith & Diekmann, 2017) ในทางนิเวศวิทยา การท่องเที่ยวในชนบทให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ทัศนคติที่มีต่อสิ่งแวดล้อม หรือการรับรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและทรัพยากร (สมเกียรติ ศรีปัดดา และสืบชาติ อันทะไชย, 2559) การส่งเสริมคุณค่าทางนิเวศวิทยาในเชิงธุรกิจ พฤติกรรมเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว การลดปริมาณขยะ และการประหยัดพลังงาน (Kantar & Svržnjak, 2017) จะเห็นได้ว่า การสร้างทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม และการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังแนวคิด วิถีปฏิบัติให้กับผู้คนในชุมชน ซึ่งวิศวะกรสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท โดยการเข้าไปสัมผัส และใกล้ชิดกับชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน ลดความแออัดจากการย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพในเมืองใหญ่ ด้วยการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน (Petrovic et al., 2018)

แนวคิดด้านวิศวกรรมสังคม (Social Engineering)

การสร้างวิศวกรรมสังคม มีต้นกำเนิดจากความต้องการสร้างสังคมที่ดี มีระบบระเบียบในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข และประสบความสำเร็จมากขึ้น โดยการมีความสามัคคี และเอื้ออาทรต่อกัน นักวิศวกรรมสังคมที่ดีควรคำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ สามารถสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชนได้ (อดิสรณ์ เนาวโคอักษร, 2563) โดยมีคุณลักษณะหลัก 4 ประการ คือ 1) นักคิดที่มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล เห็นปัญหาเป็นเรื่องท้าทาย 2) นักสื่อสารที่มีความสามารถในการนำความรู้ที่สร้างไปใช้ประโยชน์กับชุมชน สามารถสื่อสารองค์ความรู้เพื่อนำไปแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้ 3) นักประสานงานที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น

โดยปราศจากข้อขัดแย้ง สามารถที่จะระดมกำลังไม่ว่าจะภายใน หรือนอกท้องถิ่นเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นได้ และ 4) นวัตกรรมผู้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรม เพื่อแก้ปัญหาให้กับชุมชน ท้องถิ่นได้ (สยามรัฐออนไลน์, 2563) ขั้นตอนการพัฒนาเป็นวิศวกรสังคม ประกอบไปด้วย 5 กิจกรรม คือ 1) การผลิตวิศวกรสังคม 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือ และทักษะการเป็นวิศวกรสังคม 3) การระดมความคิดเห็นเพื่อบูรณาการแผนองค์ความรู้ 4) การทำงานร่วมกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อลงพื้นที่ยกระดับชุมชน และ 5) การสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชน (เทพพิทักษ์ ยศหมีก, 2563)

วิศวกรสังคม มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้สังคม หรือชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี (Faiz & Agustine, 2018) เนื่องจากวิศวกรสังคมทำหน้าที่เป็นผู้วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ออกแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ โดยการยกระดับองค์ความรู้ในชุมชน สร้างนวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหาชุมชน และสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่บนฐานข้อมูล หรือบริบทของชุมชนนั้น ๆ ส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ฉะนั้น คุณภาพชีวิตของคนในสังคมจึงสามารถสร้างได้ด้วยการมีวิศวกรสังคมอยู่ในชุมชน (อภิสิทธิ์ สติธยภาศิกุล, 2561) ดังนั้น วิศวกรสังคมจึงมีส่วนช่วยในการยกระดับชุมชน โดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ จากนั้นจึงถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการปัญหา อีกทั้งยังช่วยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และช่วยสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทได้อย่างยั่งยืน

รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism)

การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม (ศศิชา หมดมลทิล, 2562) นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวตามพื้นที่ต่าง ๆ ในชนบท หรือชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน เช่น การเดินรำ การเล่นดนตรี การละเล่นพื้นเมือง การรับประทานอาหารท้องถิ่น เที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น (ศรัณย์ บุญประเสริฐ, 2563) รวมทั้งสิ่งที่คุณคนในชนบททำกันในพื้นที่นั้น ๆ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทของไทยสามารถพัฒนาได้อย่างมีระบบ เช่น การบรรจุไว้ในโปรแกรมท่องเที่ยว ซึ่งออกแบบมาเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสความเป็นท้องถิ่นเหล่านี้ได้ และยังคงรักษาไว้ซึ่งการอนุรักษ์วิถีชีวิตผู้คนในชนบท โดยมีภาครัฐท้องถิ่นเป็นคณนำเที่ยวเพื่อสร้างความเป็นมิตรระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้คนในท้องถิ่น และสร้างภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว (สคูตี วงศ์เกียรติขจร และจิรวดี รัตนไพฑูรย์ชัย, 2558)

การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทมีบทบาทสำคัญหลาย ๆ ด้าน ตัวอย่างเช่น กระตุ้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้าน มรดกทางวัฒนธรรม บทบาททางสังคม การศึกษา การรักษาสีงแวดล้อม

เศรษฐกิจ และการบริการนันทนาการ เป็นต้น (Fang, 2020) จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และตัดสินใจ หรือเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง และยกระดับคุณภาพชีวิต หากมองในด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวรูปแบบนี้ ช่วยคงเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม อีกทั้งยังพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น กระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน โดยยังคงรักษาความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2564)

จุดมุ่งหมายสำคัญของการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท คือ การสร้างประโยชน์ส่วนรวมแก่ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้น ๆ เป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน โดยคำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้าน และในขณะเดียวกันก็เป็นการตอบสนองความต้องการด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (ภณสิทธิ์ อ้นยะ, 2563) ซึ่งการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทที่ดีจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาชนบท และบรรเทาปัญหาความยากจนในพื้นที่นั้น ๆ ได้อีกด้วย (Gao & Wu, 2017)

แหล่งท่องเที่ยวในชนบทสามารถแสดงถึงอัตลักษณ์ของตนเองด้วยการนำเสนอประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่น่าสนใจ มรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ (ดวงกมล ยางงาม และวดี วรรณา, 2563) จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (อรจิรา สิทธิศักดิ์, 2563) โดยรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ประกอบด้วยการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี และ 3) การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท (มนชนก จุลสิกข์, 2563)

การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวภูมิปัญญาชุมชน เพื่อเรียนรู้ ศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน และองค์ความรู้ในท้องถิ่น (พิมพ์ทรัพย์ พิมพ์สิทธิ์, 2562)

อย่างไรก็ตาม การจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ (ภณสิทธิ์ อ้นยะ, 2563)

1. การประเมินความพร้อมและศักยภาพของชุมชน โดยผู้นำชุมชนควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ผู้รับผิดชอบถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพื่อความสงบสุข และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคนในชุมชนที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

2. การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ สมาชิกในชุมชนควรมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว มากกว่าการมุ่งเน้นผลประโยชน์

หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ มีเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ดำเนินการจัดการโดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีผลกระทบทางการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณค่าให้กับการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็สร้างผลกระทบทางลบต่ำ (พิจาริณี โล่ห์ชัยะกุล, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย (2560) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ รวมทั้งวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน และสามารถรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และเพื่อให้การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทยก้าวไปสู่ความยั่งยืนได้ ควรนำหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3 ประการนี้มาบูรณาการให้สอดคล้องและเหมาะสมตามบริบทของชุมชนแต่ละแห่ง ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า บำรุงรักษาระบบนิเวศ ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ (สุดถนอม ต้นเจริญ, 2560)
2. การแสดงความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสังคมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิต และคุณค่าตามประเพณี (ศรัณย์ บุญประเสริฐ, 2563)
3. การสร้างหลักประกันในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว สร้างประโยชน์ทางสังคม และเศรษฐกิจให้กับผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม (นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย, 2560)

จากหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นความคิดหลักของโลกในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งมีหลักการโดยทั่วไป คือ การอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถเข้าประโยชน์ต่อไปได้ในระยะยาว และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้แก่คนส่วนใหญ่ หรือผู้มี

ส่วนได้เสีย (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2564) เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. มีการกระตุ้นการปฏิบัติให้เกิดพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะยาว อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืนอย่างแท้จริงทุกภาคส่วนควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่บูรณาการกับกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึก อื่นทั้งคำนึงถึงการคงอยู่ของอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน และท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ชูลีวรรณ ปรานีธรรม, 2560)

2. ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

3. มีการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (กมลชนก จันทร์โกต, 2560)

4. มีการพัฒนาคน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในชุมชน และท้องถิ่นให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว การรู้เท่าทันข้อดี และข้อเสียของการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น การเป็นเจ้าของที่ดี การเล็งเห็นถึงโอกาสในการเชื่อมโยงชุมชนกับการท่องเที่ยว เป็นต้น มีการประชุมปรึกษากันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้เสียเพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2564)

5. มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษา การวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการสร้าง และประสานความร่วมมือในเครือข่าย เช่น การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อให้เครือข่ายสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ได้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ การให้ทุนการศึกษาในระดับท้องถิ่น เพื่อพัฒนามัคคุเทศก์ในท้องถิ่น และเพื่อการศึกษา หรือการวิจัยด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ (สยาม อรุณศรีมรกต, 2563; สักคยศ สังขพันธ์, 2563)

การบูรณาการวิศวะสังคมเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทย

ปัจจุบันสังคมชนบทได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ทำให้วิถีชีวิตในชนบทปรับเปลี่ยนไปจากเดิม ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ง่าย สะดวก และรวดเร็ว

รวมทั้งการเรียนรู้วิธีการ หรือขั้นตอนการประยุกต์ใช้งานเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ จนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชนบทได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจการค้าที่ทันสมัยของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชนบท เช่น การนำเสนอสินค้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านสื่อออนไลน์ การรีวิวคุณภาพสินค้า การนำเสนอบริการต่าง ๆ ที่มีให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจ หรือการวางแผนการเดินทาง เป็นต้น ปัจจุบันมีพื้นที่ในชนบทหลายแห่งสามารถเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล เครื่องใช้ไฟฟ้า รวมถึงมีแหล่งอาชีพใหม่ ๆ ที่นอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม ส่งผลให้เริ่มมีแนวคิดเกษตรอินทรีย์ เพื่อการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า การรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน และการก้าวไปสู่การเป็นสังคมผู้ประกอบการ (กันทนา ใจสุวรรณ, 2563) โดยเฉพาะผู้ประกอบการการท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์ (ศรีณย์ บุญประเสริฐ, 2563)

การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลเสียด้วยเช่นกัน เป็นเหตุให้สมาชิกในชุมชนประกอบอาชีพที่เปลี่ยนไปจากเดิม มีการใช้ทรัพยากรมากขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือปัญหาตามมาภายหลัง เช่น ปัญหาขยะ น้ำเน่าเสีย การรบกวนที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์ (Zsarnoczky, 2017) รวมทั้งปัญหาอาชญากรรม (Toader & Mocuta, 2020) และเมื่อการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทมีการขยายหรือเติบโตมากขึ้น วิถีชีวิตของผู้คนในชนบทอาจเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมเมืองได้เข้าไปมีบทบาทในสังคมชนบทมากขึ้น (Martínez, Martín, Fernández, & Mogorrón-Guerrero, 2019) ด้วยเหตุนี้ ทักษะในการคิดวิเคราะห์ เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล เห็นปัญหาเป็นเรื่องท้าทาย จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการอนุรักษ์การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทเพื่อความยั่งยืน ด้วยการบูรณาการวิศวกรรมสังคมเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทย ดังนั้น การบูรณาการวิศวกรรมสังคมจึงเปรียบเสมือนนวัตกรรมผู้มีความรู้ในการสร้างนวัตกรรม เพื่อแก้ปัญหาให้กับชุมชนท้องถิ่นโดยการช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการบริการทางการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท เพื่อนำไปสู่รายได้ของชุมชน

การศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนของ Manurung, Ismail, and Muda (2019) พบว่า ชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาศักยภาพได้ด้วยการเพิ่มมูลค่าให้กับวัฒนธรรม ศิลปะ และอาหาร เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2561) ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทที่มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรที่มีในชนบทให้เต็มศักยภาพอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการลงทุน และสะสมทุนทุกประเภท เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในชนบท การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะ โดยแต่ละท้องถิ่นควรได้รับการสนับสนุนให้สร้างความแตกต่าง และสร้างความแปลกใหม่ในทุกผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการสร้างตราสินค้าของท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยี

พัฒนาชุมชน เช่น การใช้เครื่องจักรทำการเกษตร (Farm Mechanization) ในด้านการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท ชุมชนควรได้รับการส่งเสริมให้มีการสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และส่งเสริมการผลิต และการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Marketing) ที่เน้นตอบสนองกลุ่มลูกค้าที่มีความต้องการเฉพาะ เช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มเชิงประวัติศาสตร์ และนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

การบูรณาการวิศวกรรมสังคมเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถดำเนินการเพื่อสร้างชุมชนที่ดี สะอาด เข้มแข็ง มีระบบระเบียบในการอยู่ร่วมกัน มีวินัย และมีวัฒนธรรมเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การดำเนินการสร้างวิศวกรรมสังคมสามารถทำได้โดยบุคคล หรือชุมชน ซึ่งนักวิศวกรรมสังคมที่ดีควรคำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ สามารถสร้างความเชื่อมโยงต่อชุมชนได้ (อดิสรณ์ เนาวโคอักษร, 2563)

แนวทางการบูรณาการวิศวกรรมสังคมเพื่อความยั่งยืน

สามารถนำการศึกษาแผนการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2562) ไปประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทได้อย่างหลากหลาย ผ่านการขับเคลื่อนด้วยวิศวกรรมสังคม เพราะวิศวกรรมสังคมมีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์โอกาสทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการประเมินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นฟู และวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริงประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว ภูมิปัญญา และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สามารถเพิ่มรายได้ และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนได้ เป็นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น และสร้างความปลอดภัย ในการท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

Kartono and Budi (2018) เสนอการวิเคราะห์ และการระบุปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์ของชาวไร่ แอปเปิ้ลในโกตาบาตู ประเทศอินโดนีเซีย สาเหตุเกิดจากอัตราการลดลงของคุณภาพพื้นที่เพาะปลูก เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขาสูงชันที่ไวต่อการสึกกร่อน และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจำนวนมากซึ่งทำให้สภาพดินเสื่อมโทรมลงไปอีก หน้าที่ของวิศวกรรมสังคมในพื้นที่จึงเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ด้วยการวิเคราะห์กำหนดวิธีการที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรจัดตั้งสถาบันเกษตรกรเพื่อฟื้นฟูคุณภาพพื้นที่เพาะปลูก และเสริมสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนของเกษตรกรในพื้นที่

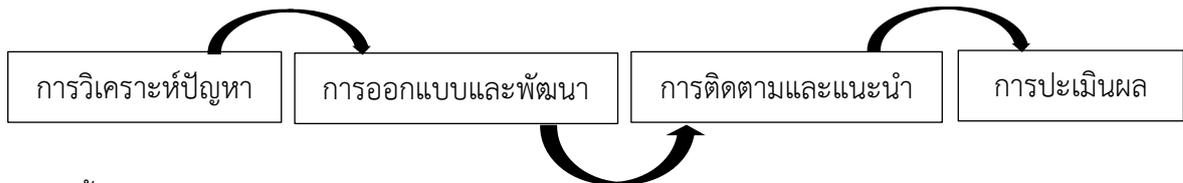
อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทยอย่างยั่งยืน ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างคุณค่าให้กับการท่องเที่ยว และลดผลกระทบทางลบในเวลาเดียวกัน (ปานฤทัย แห่งพุ่ม, 2564) ดังนั้น วิศวกรสังคมจึงต้องมีความสามารถในการสื่อสารองค์ความรู้แก่ชุมชน สามารถนำไปให้เกิดใช้ประโยชน์ และแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้ ยกตัวอย่างเช่น Suyanto, Wardiyono, Wardhiana, and Restuadhi (2017) ได้นำแนวคิดวิศวกรสังคมไปใช้ในการดูแลรักษาป่าชายเลนในเขตการาอานักเนื่องจากชาวประมงส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงความสำคัญของป่าชายเลนที่มีต่อการดำรงชีวิต และการเพาะพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตในทะเล วิศวกรสังคมจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมชุมชน หรือชาวประมงด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของป่าชายเลน

นอกจากการให้ความรู้แล้ว วิศวกรสังคมยังได้บูรณาการแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ วิธีแก้ปัญหาเพื่อฟื้นฟู และเสริมสร้างขีดความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำให้ผู้คนสนใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า วิศวกรสังคมทำหน้าที่ในการให้ความรู้ คอยให้แนะนำ หรือคำปรึกษาผ่านแนวทางการจัดการโดยชุมชน และประสานงานเพื่อการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาความยั่งยืนของการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท ซึ่งจำเป็นต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลายฝ่าย เพื่อสร้างหลักประกันทางสังคมและเศรษฐกิจให้กับผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

ด้วยเหตุนี้ วิศวกรสังคมสามารถสร้างเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอกท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Wahyono, Rahdriawan, and Sunaryo (2016) ที่ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านท่องเที่ยวคันดรีซึ่งพบว่า หมู่บ้านถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ตรงกับความรู้และประสบการณ์ของชุมชน วิศวกรสังคมจึงทำงานร่วมกับภาคีภายนอกด้วยการร่วมมือกับองค์กรเยาวชนภายใต้มหาวิทยาลัย ไตโปเนโกโร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวคันดรีผ่านการกำหนดหลักสูตรกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

จากการบูรณาการวิศวกรสังคม และแนวทางดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าข้อเสนอแนะของแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการทำงานเชื่อมโยงเชิงเครือข่ายวิศวกรสังคมจึงมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาผ่านแนวทางการจัดการ และประสานงานระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น และความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในท้องถิ่น การพัฒนาเครือข่ายการทำงาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท โดยกระตุ้นให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นร่วมมือกันเพื่อให้เกิดเครือข่ายในระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับจังหวัด และเครือข่ายนั้นควรมีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างสอดคล้องกันอย่างยั่งยืน ได้แก่ ภาคการท่องเที่ยว การตลาด ผู้ประกอบการ และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทควรได้รับการวิเคราะห์

ด้านสภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค รวมถึงการออกแบบการตลาดอย่างยั่งยืน เช่น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน การจัดโปรแกรมเรียนรู้วิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น อาทิ การบูรณาการวิศวกรรมสังคมสามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังภาพ 1

ภาพ 1 ขั้นตอนการบูรณาการวิศวกรรมสังคม

ประโยชน์ และผลกระทบที่มีผลต่อการท่องเที่ยว

ประเทศไทยได้จัดตั้งสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Tourism Institute) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการตระหนักถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และให้มีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน บริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2564) ดังนั้น ชุมชนจึงควรคำนึงประโยชน์ และผลกระทบของการท่องเที่ยว และบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท โดยการให้ความสำคัญกับประเด็นหลัก 4 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ: รายได้จากการท่องเที่ยวส่งผลดี ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจมากที่สุด คือ ผู้คนในชุมชนมีอาชีพ สามารถสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองได้ ในมุมมองของท้องถิ่นแล้ว การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อชุมชน และถือเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์, 2560) แต่ในทางกลับกันก็ทำให้คนในชุมชนประกอบอาชีพที่เปลี่ยนไปจากเดิม และใช้ทรัพยากรมากขึ้น (ธาวิดา สกุลรัตน์, ธาวันี นวสันธิ และเบญจพร เชื้อผึ้ง, 2563)

2. ด้านสังคม: เมื่อการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทได้รับการตอบรับที่ดี มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจไปเยี่ยมชมมากขึ้น ผลดีที่เกิดขึ้นแก่คนในท้องถิ่น คือ คนในท้องถิ่นได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น จากสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง ด้านองค์กรเอกชน และองค์กรอิสระทางการท่องเที่ยว (Public and Private Tourism Organization) ชุมชนจะช่วยอำนวยความสะดวก และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วย (พีรวิชญ์ สิงฆาพะ, ภาณุพงศ์ อุบัวบล,

ศราวุธ ตันติวัฒนสุทธิ, เฉลิมเกียรติ เฟื่องแก้ว, และอธิปจันทร์สุริย์, 2563) แต่เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อทางสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม (Toader & Mocuta, 2020)

3. ด้านสิ่งแวดล้อม: จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท คือ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทรัพยากรธรรมชาติ (เกวลี บุญเทียน, 2563) อย่างไรก็ตาม ชุมชนบางแห่งมีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้น้อย ปริมาณนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปกป้องสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อการรักษาความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ โดยลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น ขยะ น้ำเน่าเสีย และการรบกวนที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์ (Zsarnoczky, 2017)

4. ด้านวัฒนธรรม: การเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องแสดงให้เห็นว่าชุมชนนั้น ๆ มีศักยภาพ มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น เรื่องอาหารถิ่น วิถีชีวิตชุมชน แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และเรื่องราวที่น่าสนใจที่ทรงคุณค่ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (ดวงกมล ยางงาม และวดี วรรณ, 2563) แต่เมื่อการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทเติบโตมากขึ้น ก็อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชนบท เนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมเมืองได้เข้าไปมีบทบาทในสังคมชนบทมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ (Martínez et al., 2019)

บทสรุป

แนวคิดวิศวกรรมสังคมเป็นรูปแบบในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น โดยปัจจัยสำคัญ คือ การสร้างทักษะให้แก่เยาวชนไทย หรือผู้ที่สนใจแนวคิดนี้ให้สามารถนำมาบูรณาการกับการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทย เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ทักษะที่สำคัญของวิศวกรรมสังคม ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงเหตุและผล การวิเคราะห์ หรือมองเห็นปัญหาเป็นสิ่งท้าทาย ทักษะการสื่อสารองค์ความรู้เพื่อแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อขัดแย้ง ระดมสรรพกำลังทรัพยากรเพื่อแก้ปัญหา และทักษะการสร้างนวัตกรรมชุมชน วิศวกรรมสังคมจะช่วยแก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดวิธีการที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับปัญหา เพิ่มโอกาสทางการท่องเที่ยวในชนบท ประเมินคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พืชพันธุ์ และวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบทของไทยจะได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชน วิศวกรรมสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นับเป็นการทำงานเชื่อมโยงเชิงเครือข่ายอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อสร้างรายได้ให้กับ สมาชิกในชุมชน
ลดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก จันทร์เกตุ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา, สืบค้นจาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5903010014_8197_8295.pdf
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). *โครงการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก https://mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=12288
- กันทนา ใจสุวรรณ. (2563). วิถีชีวิตคนชนบทไทยยุค 4.0. *วารสารปัญญาภิธาน*, 5(1), 29-41.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2561). *นวัตกรรมยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทเพื่อการสร้างชาติ (Innovative Rural Development Strategies for Nation-Building)*. สืบค้นจาก <http://drdancando.com/นวัตกรรมยุทธศาสตร์การพ/>
- เกวลี บุญเทียน. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับ AEC: กรณีศึกษาอำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารพุทธาเซียนศึกษา*, 5(1), 94-108.
- ชูลีวรรณ ปราณิธรรม. (2560). แรงบันดาลใจในการมีจิตสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารปัญญาภิธาน*, 9(1), 254-264.
- ดวงกมล ยางงาม และวดี วรรณ. (2563). การนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติกรณีศึกษา: การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์รำไพพรรณี*, 1(1), 14-29.
- เทพพิทักษ์ ยศหมึก. (2563). มรท. สร้าง “วิศวะกรสังคม”ต้นแบบ สู่ชุมชนเพื่อการพัฒนาประเทศ. สืบค้นจาก <http://www.sru.ac.th/news-and-announcement/news-events/1714-engineer.html>
- ธาริดา สกุรัตน์, ธาณี นวสันธิ และเบญจพร เชื้อผึ้ง. (2563). การบริหารจัดการความเสี่ยงของที่พักรีสต์มัดสวัฒนธรรมชนบท (โฮมสเตย์) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(4), 305-320.
- นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(1), 149-166.
- นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์. (2562). ผลกระทบทางการท่องเที่ยวต่อชุมชนรอบบริเวณอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 20(2), 139-150.

- ปานฤทัย แห่งพุ่ม. (2564). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism). สืบค้นจาก http://www.elfhs.ssru.ac.th/panruthai_he/pluginfile.php/39/course/summary/การจัดการการท่องเที่ยวด้วยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน-web.pdf
- พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์. (2560). การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุ่มน้ำหนองไผ่หวาน บ้านดอนแดง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2), 47-62.
- พิจาริณี ไฉ่ชัยยะกุล. (2564). ความสำคัญของการบริหารการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สืบค้นจาก <http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tat/menu-2012/menu-2012-apr-ju/49-22555-travel>
- พิมพ์ทรัพย์ พิมพ์พิสุทธิ์. (2562). เวียงเหนือ: เวียงวัฒนธรรม การศึกษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่แห่งการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในเขตเทศบาล ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/oarit/article/download/166776/120406/>
- พิรวิชญ์ สิงฆาพิระ, ภาณุพงศ์ อุบัวบล, ศราวุธ ตันตวิวัฒนสุทธิ, เฉลิมเกียรติ เฟื่องแก้ว, และอชิป จันทรสุริย์. (2563). การศึกษาระบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 9(2), 35-50.
- ภณสิทธิ์ อ้นยะ. (2563). การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 14(2), 45-54.
- มนชนก จุลสิกชี. (2563). การท่องเที่ยววิถีไทยด้วยรถไฟสายวัฒนธรรม. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 15(1), 85-94.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2564). หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สืบค้นจาก <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=27&chap=3&page=t27-3-infodetail02.html>
- ศรัณย์ บุญประเสริฐ. (2563). ท่องเที่ยวชุมชน บนเส้นทางเรียนรู้. สืบค้นจาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=4812&filename=index
- ศศิชา หม่อมมลฑิล. (2562). ท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีสู่ความยั่งยืน. สืบค้นจาก https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2019/10/GR_report_travel_detail.pdf

ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2564). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สืบค้นจาก

<https://thaicomcommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt/>

สตูดี้ วงศ์เกียรติขจร และจิราวดี รัตน์ไพฑูรย์ชัย. (2558). *Going Local ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*
อาเซียน. สืบค้นจาก http://www.itd.or.th/wp-content/uploads/2015/05/20150305-ar_going-local.pdf

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2564). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน 1*. สืบค้นจาก

http://www.elfhs.ssru.ac.th/siriman_wa/pluginfile.php/148/block_html/content/การท่องเที่ยวโดยชุมชน.pdf

สมเกียรติ ศรีปัดถา และสืบชาติ อันทะไชย. (2559). รูปแบบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 11(37), 57-68.

สยาม อรุณศรีมรกต. (2563). การพัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเทศไทย.
วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 15(1), 95-110.

สยามรัฐออนไลน์. (2563). *มรส.สร้าง “วิศวกรสังคม”ต้นแบบ ผู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาประเทศ*. สืบค้นจาก

<https://siamrath.co.th/n/134109>

สถูณี อาชวานันทกุล. (2560). *การท่องเที่ยว ‘ไซส์ใหญ่’ กับการพัฒนาที่ ‘ไม่ยั่งยืน’*. สืบค้นจาก

<http://www.etatjournal.com/web/menu-read-tat/menu-2017/menu-32017/791-32017-big-size>

ศักดิ์ยศ สังขพันธ์. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวกีฬาตามแนวคิดการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 7(8), 324-334.

สุดถนอม ตันเจริญ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ
ชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2), 1-24.

สุพรรณิการ์ ศุภทรัพย์, จุฑาทิพย์ เฉลิมผล, รุจ ศิริสัตกุลักษณ์ และบุศรา ลีมนิรันดร์กุล. (2562). การปรับตัว
ของเกษตรกรรายย่อยต่อผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและ
ส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 37(1), 94-105.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). *แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนการท่องเที่ยว
โดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561- 2565*. สืบค้นจาก

https://secretary.mots.go.th/news_view.php?nid=1481

- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2562). *จัดทำแผนการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พิเศษเลย*. สืบค้นจาก <http://dspace.library.tu.ac.th:8080/bitstream/handle/6626133120/857/2562A00219-อพท..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2564). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>
- อดิสรณ์ เนาวโคอักษร. (2563). *มรส. เตรียมการพลิกโฉมมหาวิทยาลัยภายใต้แนวคิด“วิศวกรรมสังคม”*. สืบค้นจาก <http://www.sru.ac.th/news-and-announcement/news-events/1833-ministry-of-higher-education-science-research.html>
- อภิสิทธิ์พร สถิตยภาคีกุล. (2561). การออกแบบการเรียนการสอน: ทักษะเพื่อความสำเร็จของครู. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 10(ฉบับพิเศษ), 107-115.
- อรจิรา สิทธิศักดิ์. (2563). ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: ชุมชนตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง. *วารสารอินทนิลทักษิณสาร*, 15(2), 109-127.
- Faiz, P. , & Agustine, O. (2018) . The Indonesian constitutional court decisions as a social engineer in improving people' s welfare. *The 1st International Conference on Recent Innovations* (ICRI 2018), 165-170.
- Fang, W. T. (2020) . *Tourism in emerging economies: The way we green, sustainable, and healthy*. Retrieved from <https://www.springer.com/gp/book/9789811524622>
- Gao, J. , & Wu, B. (2017) . Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China. *Tourism Management*, 63(2017), 223-233.
- Kantar, S. , & Svržnjak, K. (2017) . Development of sustainable rural tourism. *The Central European Journal of Regional Development and Tourism*, 9(1), 26-34.
- Kartono, D. T. , & Budi, A. C. (2018) . Social engineering design for food security study on apple farming in Kota Batu, East Java. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 251, 189-192.
- Lenzen, M. , Sun, Y.-Y. , Ting, Y.-P. , Geschke, A. , & Malik, A. (2018) . The carbon footprint of global tourism. *Nature Climate Change*, 8(6), 522-528.

- Liu, C., Dou, X., Li, J., & Cai, L. A. (2020). Analyzing government role in rural tourism development: An empirical investigation from China. *Journal of Rural Studies*, 79(2020), 177-188.
- Manurung, R., Ismail, R., & Muda, I. (2019). Social engineering model to improve the ability of tourism- based society in managing the local potential around Lake Toba in North Sumatera. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 8(8), 186-191.
- Martinez, J. M. G., Martin, J. M. M., Fernández, J. A. S., & Mogorrón-Guerrero, H. (2019). An analysis of the stability of rural tourism as a desired condition for sustainable tourism. *Journal of Business Research*, 100, 165-174.
- Petrovic, M. D., Vujko, A., Gajic, T., Vukovic, D. B., Radovanovic, M., Jovanovic, J. M., et al. (2018). Tourism as an approach to sustainable rural development in post-socialist countries: A comparative study of Serbia and Slovenia. *Sustainability*, 10(54), 1-14.
- Robinson, R. N. S., Martins, A., Solnet, D., & Baum, T. (2019). Sustaining precarity: critically examining tourism and employment. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 1-19.
- Smith, M. K., & Diekmann, A. (2017). Tourism and wellbeing. *Annals of Tourism Research*, 66, 1-13.
- Suyanto, E., Wardiyono, F., Wardhiana, S., & Restuadhi, H. (2017). Social engineering on mangrove preservation based on fishermen's local wisdom. *MIMBAR: Jurnal Sosial dan Pembangunan*, 31(1), 55-61.
- Toader, I. A., & Mocuta, D. N. (2020). The risk management in the tourism, rural tourism and agritourism. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 20(2), 477-482.
- Wahyono, H., Rahdriawan, M., & Sunaryo, B. (2016). Social engineering model based on cultural tourism towards the sustainable urban areas (case study: community development of Kandri Tourism Village as implications of Jatibarang Dam Construction in Semarang, Indonesia). *International Journal of Scientific and Research Publications*, 6(3), 281-288.
- Zsarnoczky, M. (2017). *The future of sustainable rural tourism development – the impacts of climate change*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/319248670_THE_FUTURE_OF_SUSTAINABLE_RURAL_TOURISM_DEVELOPMENT_THE_IM_PACTS_OF_CLIMATE_CHANGE